

**OPENING POLITIEONDERWIJSJAAR 2017-2018, POLITIEACADEMIE,
4 SEPTEMBER 2017, TOESPRAAK MR TH.C. DE GRAAF**

Excellentie, dames en heren,

Inleiding

Op 17 mei 1994 werd ik beëdigd als lid van de Tweede Kamer, inderdaad is dat een hele tijd geleden. Mijn allereerste bijdrage aan het parlementaire debat als kersvers Tweede Kamerlid, mijn zogeheten *maidenspeech*, handelde op 21 juni 1994, hoe toepasselijk, over de toenmalige wet Bepalingen inzake de landelijke werving, de selectie en het onderwijs voor de politie, de LSOP-wet.

Drieëntwintig jaar later bestaat die wet helemaal niet meer, zoals ook de politieorganisatie van die tijd niet meer bestaat en, mag ik wel zeggen, de wereld van toen ook niet meer. In 1994 was net een nieuwe Politiewet, die een einde maakte aan rijkspolitie en 148 verschillende gemeentepolitiekorpsen, in werking getreden. We kregen regionale politie die maar kort, nog geen twintig jaar, heeft bestaan en ingeruild werd voor de Nationale Politie. Toch zijn sommige dingen nog steeds hetzelfde. Ook toen was er sprake, net als nu, van een aparte wet op het politieonderwijs, zonder volledige integratie in de politieorganisatie. Ook toen rees de vraag of het politieonderwijs niet verstrikt raakte in een grote mate van bureaucratie. En ook toen was de diversiteit in de politie en de werving van aspiranten met een niet-Nederlandse achtergrond een hot issue dat rechtstreeks de primaire opleidingen raakte. *Panta rei*, zou je kunnen zeggen. Alles stroomt en alles komt terug.

Het is voor mij natuurlijk een eer om zoveel jaar later te spreken bij de opening van het Politieacademie-studiejaar. Ik geloof dat ik vooral bekend sta als een staatsrechtelijke nieuwlichter, maar niet de bestuurlijke vernieuwing – hoe belangrijk ook – maar de politie vormt een rode draad in mijn loopbaan. Een klein decennium werkte ik bij Binnenlandse Zaken aan openbare orde en veiligheid, onder meer als hoofd wetgeving en als plv. directeur Politie. In de Tweede Kamer was ik voor mijn partij woordvoerder politie en openbaar ministerie en onderzocht ik met Maarten van Traa de bijzondere opsporingsmethoden in de IRT-enquête. Als burgemeester en korpsbeheerder van een van de politieregio's vormden beheer en gezag over de politie dagelijkse kost voor mij en als lid van de Eerste Kamer zit de politie opnieuw in de politieke portefeuille. Ik raak de politie niet meer kwijt en ik vrees de politie mij ook niet meer.

Maar er is iets bijgekomen: sinds 2012 mag ik de voorzitter zijn van de koepel van alle publiek bekostigde hogescholen in ons land, vroeger bekend als de HBO-Raad, tegenwoordig de Vereniging Hogescholen. Toen ik ooit mijn partij aanvoerde, rond de eeuwwisseling, heb ik onderwijs met stip op één gezet, de politieke prioriteit bij uitstek, omdat onderwijs nu eenmaal de basis is van ontplooiing, van persoonlijke groei en ontwikkeling, van kansen, van inzicht in de levens van anderen en begrip voor die anderen. En, natuurlijk, onderwijs zorgt voor goed opgeleide mensen die onze economie draaiende houden en verder helpen, die innovatie in de praktijk invullen, vaardige professionals. Het is een voorrecht om nu in de

Vereniging Hogescholen de ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs een stap verder te mogen helpen.

U begrijpt: mijn twee liefdes, politie en onderwijs, komen vandaag hier samen, dat inspireert!

Ik kom over de ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs nog te spreken, juist in relatie met de Politieacademie. Maar ik wil het thema van vandaag *'Ruimte geven, resultaat verwachten'*, ook op andere hoogte aanvliegen. Namelijk op het niveau van de top. Daar begin ik dus mee.

Ruimte geven aan de top

Vorig jaar sprak hier Gert Leers, mijn voormalige collega van Maastricht. Hij maakte een aantal kritische opmerkingen over het nieuwe politiebestel die ik onderschrijf. Ze hadden vooral betrekking op hoe de politiek zich top down met de politie bemoeit en iedereen in het piramidale stelsel dat wij nu kennen, bezig is de politieke top uit de wind te houden. Ik herken die ontwikkeling sinds 2010 toen het steven werd gewend in de richting van de Nationale Politie, overigens door het kabinet waar Gerd Leers zelf deel van uitmaakte.

De vorming van de Nationale Politie kent voordelen en nadelen. Het is niet het moment om daar uitvoerig op in te gaan en bovendien heb ik altijd geleerd: don't cry over spilled milk. Twee nadelen van het nieuwe bestel moet ik echter toch nadrukkelijk adresseren omdat ze alles te maken hebben met het centrale thema van vandaag.

In de eerste plaats is dat de centralisatie van de politiefunctie die zelfs al voor 2010 zichtbaar was en vervolmaakt werd in de Politiewet 2012. Het beheer en het strafvorderlijk gezag over de politie zijn dicht bij elkaar in het Haagse domein georganiseerd en geven het lokale gezag, de burgemeesters, het nakijken. Minister, OM-top en landelijke korpschef vormen een driehoek van formaat waarin bovendien de landelijke prioriteiten voor de taakuitoefening van de politie feitelijk worden samengesteld, ondanks alle goedbedoelde voorzieningen in de Politiewet om de burgemeesters nog iets van een positie te geven. Burgemeesters zijn in de praktijk toch enigszins generaals zonder soldaten geworden.

Deze bijna vanzelfsprekende nationalisatie, niet alleen van de politie-organisatie maar ook van de politie-functie, wordt versterkt door de politieke aandacht van de Tweede Kamer voor elk wissewasje, elk incident, elk relletje in welke gemeente dan ook. Ministers kunnen daar niet altijd weerstand aan bieden, ik weet het, en het is lang geleden dat op een Kamervraag over een politieoptreden ergens in Nederland het antwoord terug kwam: u bent aan het verkeerde adres, u moet het aan de burgemeester vragen of nog beter: de gemeenteraad moet dat doen.

En toch is dat wat naar mijn oordeel weer zou moeten gebeuren: de politiefunctie moet van Den Haag af worden georganiseerd in plaats van naar Den Haag toe. Uit de evaluaties blijkt de onvrede van het lokale bestuur die de politie zelden meer als van henzelf, als een lokale partner, beschouwt. Uit de evaluaties blijkt ook dat de lokale en interlokale teams alleen goed met de gemeente en het lokale gezag kunnen samenwerken als ze over vrijheid en als het kan ook meer menskracht beschikken. De politiefunctie is niet alleen repressief zoals we weten, maar ook preventief en preventie gebeurt in de haarvaten van de lokale gemeenschappen. Het is niet bij een ieder bekend maar de politiefunctie was van oorsprong vooral lokaal, het waren

de steden die in vroegere tijden hun eigen politiemacht kenden en alleen waar de gemeenschap te klein was, voorzag het Rijk daarin. Dat was niet voor niets.

We kunnen niet meer terug naar die situatie en moeten dat ook niet meer willen. Er zijn teveel nationale en bovennationale vormen van zware en georganiseerde criminaliteit, de dreiging van internationaal terrorisme is te groot en een gedecentraliseerde politie is te vaak niet efficiënt en niet effectief gebleken. Maar juist omdat we die weg niet meer in kunnen slaan, verplicht dit de Haagse politiemachten om terughoudend te zijn en ruimte te verschaffen aan lokale invullingen, aan differentiatie, aan een vol partnerschap van het lokale bestuur. En natuurlijk aan de professionaliteit van politiemensen zelf, van korpschef tot wijkagent. Bij die professionaliteit hoort de vrijheid van handelen binnen de kaders van het gezag. En daar hoort de vrijheid van tegenspraak bij. De politie is een belangrijke maatschappelijke kracht en mag, nee, moet zelfs gehoord worden in het publieke debat over integratie, verloedering, criminaliteit, radicalisering, rechtsorde en rechtsstaat. Politici hoeven daar niet bang voor te zijn, integendeel. Alleen zo mag je ook echt prestaties verwachten.

Ik wil toch ook nog dat tweede nadeel noemen sinds 2010 en dat is dat nationaal beheer en nationaal gezag in één kolom is samengebracht, de Veiligheid- en Justitiekolom. Dat is teveel van het goede en te moeilijk om te beheersen. Niet voor niets heeft de Eerste Kamer twee jaar geleden een motie aanvaard waarin de regering wordt gevraagd de voorbereidingen te treffen om het centrale beheer van de politie terug te brengen naar Binnenlandse Zaken om zo ook een betere balans tussen bestuurlijke en justitiële verantwoordelijkheden te creëren. Dat heeft dit kabinet helaas niet gedaan en het is onzeker wat uit de lopende formatie komt. Het pleidooi staat wat mij betreft nog steeds en het zou echt een gemiste kans zijn als onder druk van en of enkele partijen alle politieverantwoordelijkheid in één ministerie geconcentreerd blijft. Ik ben op dit punt niet optimistisch want de politiek oordeelt snel over andermans fouten maar leert zelden van de eigen. Ook hier zou ik zeggen: laat los, geef ruimte en vertrouwen.

Ruimte geven in het hoger onderwijs

Dat brengt mij bij de ruimte en het vertrouwen dat ook het hoger onderwijs – en dus ook het hoger beroepsonderwijs – in ons land zou moeten hebben, maar niet altijd heeft. Wij kennen een hoger onderwijs dat internationaal bezien, kijk bijvoorbeeld naar de OESO-rapporten, uitzonderlijk goed is. Het levert ons academici en uitstekend opgeleide professionals op die het kader en de top van ons bedrijfsleven en onze maatschappelijke instellingen uitmaken. Die jonge mensen aan onze universiteiten en hogescholen worden niet alleen maar opgeleid voor een vak, een beroep, of alleen maar klaargestoomd voor onderzoek doen of lesgeven. Er gebeurt veel meer.

Leon Kuys sprak zojuist over de drieslag van Gert Biesta: kwalificatie, socialisatie, subjectivering. Anders gezegd: vaardigheden en kennis opdoen voor je toekomstige professie, maar ook jezelf ontwikkelen in relatie tot anderen en tot de samenleving. Bildung met een mooi laat-romantisch Duits woord. Het universitair onderwijs heeft van nature altijd die ruimte gehad, maar ook in het hoger beroepsonderwijs is de aandacht voor persoonsontwikkeling en voor het sociaal acteren in de gemeenschap gelukkig enorm toegenomen. Wij leiden hoogwaardige professionals maar ook verantwoordelijke burgers in onze democratische rechtsstaat op. Dat vraagt om gesprek en interactie, om verdieping en

ruimte in het curriculum en dat vraagt om een zekere co-creatie in de opleidingen van docent, beroepspraktijk en student. Als dat lukt, als onderwijs ook overdracht van wijsheid en inzicht kan zijn, dan is dat het mooiste wat er is!

Het hoger onderwijs heeft daar autonomie en ruimte voor nodig. Dat is iets anders dan de methode van New Public Management die een tijd overheersend was in Den Haag en nu gelukkig een beetje op zijn retour lijkt. Die methode, dat denken, gaat uit van onderwijsinstellingen als opdrachtnemers - als agenten van de overheid – die prestatiecontracten met Den Haag sluiten over rendementen: studiesucces, minder uitval, meer hoogopgeleide docenten, meer diploma's, geen langstudeerders enz. Dat is in mijn ogen geen gelukkige ontwikkeling geweest. Niet alleen omdat dit soort centralisme een maakbaarheid-denken veronderstelt dat in de praktijk ongefundeerd is gebleken en niet alleen omdat goed, inspirerend onderwijs zich niet zomaar laat vangen in meetbare doelstellingen. Maar vooral omdat dit de ruimte en vrijheid en dus professionaliteit van instellingen en docenten beknot en als het ware protocollert.

Begrijpt u mij niet verkeerd: het hoger onderwijs in Nederland wordt publiek gefinancierd en dus moet daarover publiek verantwoording worden afgelegd. En moet het worden getoetst op kwaliteit, doelmatigheid en rechtmatigheid van bestedingen. En beroepsonderwijs moet bovendien directe input hebben van de beroepspraktijk en dus ook aan die beroepspraktijk kunnen duidelijk maken wat er gebeurt. Maar wel vanuit een fundamenteel vertrouwen in de onderwijsprofessionals zelf, basisvertrouwen dat niet voortdurend hoeft te worden gecontroleerd, geprotocolleerd, ingekaderd en van gestapelde circulaire voorzien. Als dat wel gebeurt, leidt dat vaak ook nog tot onwillekeurige controlereflexen binnen de instellingen zelf. Uit onzekerheid over waar op wordt getoetst en gecontroleerd, bureaucratiseert een hogeschool of universiteit zelf nog meer dan strikt genomen nodig is. Het bureaucratiemonster schept als het ware zo zijn eigen kinderen. Ik hoop natuurlijk dat in het in de maak zijnde regeerakkoord geleerd wordt van de afgelopen periode. De verticale prestatieafspraken die de hogescholen en universiteiten werden opgelegd creëerden vooral controledrift en gestapeld toezicht. De evaluatiecommissie onder leiding van bestuurder en bestuurskundige Wim van der Donk moest concluderen dat geen enkel bewijs kon worden gevonden dat zo'n verticale sturing de kwaliteit van het hoger onderwijs had verbeterd. En daar was het toch allemaal om begonnen? Illustratief was dat overigens dat bij de afrekening van de prestatieafspraken zes hogescholen werden gekort in hun budget omdat de uitval hoger was dan vooraf was afgesproken, maar de minister van OCW kortte die korting weer met de helft omdat de hogescholen toch erg hun best hadden gedaan. Ik herinner mij dat ik ooit een Engels bordje las met de tekst: *There is no reason, it is just our policy*. Dat bordje was hier wel erg van toepassing.

Politieacademie en hbo

Dames en heren, wie resultaten verwacht, moet niet opleggen maar stimuleren, faciliteren en vertrouwen schenken. Een les die iedere ouder leert maar in Den Haag vaak wordt vergeten. Ik hoop natuurlijk dat u, politie en politieonderwijs, de uitzondering op de regel bent! Ook uw onderwijs wordt niet beter van meer controle, meer protocol, meer toezicht en bureaucratische

last voor docenten en onderzoekers. Ook uw onderwijs heeft baat bij ruimte voor reflectie en professioneel vertrouwen.

En dat brengt mij tot slot op de verbinding tussen de Politieacademie en het reguliere hbo. Die verbindingen zijn er zeker en meer dan we soms beseffen. Een stevige bachelor-opleiding en een aantal gespecialiseerde masters, lectoren die leiding geven aan relevant praktijkgericht onderzoek en een beroepspraktijk – in uw geval de hele nationale Politie – die intensief betrokken is bij zowel onderwijs als onderzoek. De overeenkomsten zijn treffend. Interessant is overigens of uw lectoren vanaf dit jaar zich nog wel lectoren mogen noemen nu bij amendement in de wet is vastgelegd dat de term lector wordt beschermd en gereserveerd wordt voor als zodanig aan hogescholen benoemde personen. Misschien dat minister Blok nog eventjes met zijn collega Bussemaker moet praten.

De meerwaarde van het HBO is de afgelopen jaren sterk gestegen, in kwaliteit en in maatschappelijke erkenning. De lat is hoger gelegd, van studenten wordt meer gevraagd en van docenten ook. De ontwikkelingen gaan snel: meer brede bachelors, meer differentiatie met associate degrees, meer bekostigde masters, veel promovendi in de hogeschool, een forse impuls in onderzoek maar ook in excellentietrajecten, grote investeringen in digitalisering en internationalisering en dus in de hoogwaardige professionele toekomst van onze studenten. De Politieacademie is geen gewone hogeschool, al was het maar omdat u niet alleen hbo maar ook ander kwalificerend onderwijs aanbiedt en bovendien modulair onderwijs. U bent bovendien meer een school binnen een organisatie en valt ook niet onder de reguliere hogeronderwijs-wetgeving, al is in de Politiewet daar wel van afgekeken.

De verschillen zijn er, maar de overeenkomsten ook en die zijn sterk. Eigenlijk is de PA een soort hogeschool sui generis, een hogeschool honoris causa. Wij kunnen ook veel van elkaar leren en door samenwerking sterker worden, ik denk aan aansluiting in onderzoek, aan uitwisseling bij relevante opleidingen, aan kennisdeling en participatie van de politie in belangrijke ontwikkelingen in het hoger onderwijs.

Om die reden vind ik een nauwere verbinding tussen het reguliere hbo en het hogere politieonderwijs voor de hand liggend, met respect voor ieders eigenheid. Het bestuur van de Vereniging Hogescholen is daarom graag bereid om aan onze Algemene Vergadering voor te stellen om de Politieacademie, als u dat zou willen, geassocieerd lid van onze vereniging te maken. We zullen er onze statuten voor moeten wijzigen, maar dat hebben we graag voor de aansluiting van de politie over.

Ruimte geven, resultaat verwachten, dat zou wel eens een mooi motto kunnen zijn voor deze nieuwe samenwerking in het beroepsonderwijs. Daar zie ik naar uit!

Dank u wel.